

Запропоновано напрями вдосконалення елементів функціональної підсистеми механізму державних закупівель послуг та методу проведення комплексної оцінки державних закупівель послуг на рівні організації-замовника. Уточнено функціональне призначення заданого механізму, враховуючи роль державних інституцій в економічній системі ринкового типу господарювання.

Ключові слова: *державні закупівлі, ринок, маркетингові дослідження, бенчмаркінг.*

**Олександра
ОВСЯНЮК-БЕРДАДИНА,**

аспірантка Тернопільського національного економічного університету

Об'єктивна необхідність та напрями вдосконалення функціональної підсистеми механізму державних закупівель послуг

It has been proposed the ways of improvement of functional subsystem elements mechanism of state purchases of services and the procedure of conducting the integrated assessment of state purchases of services at the level of company-customer. It has been specified the functional assignment of the intended mechanism, taking into account the role of state institutions in economical system of the market type of management.

Key words: *State purchases, market, marketing research, benchmarking.*

Трансформаційний період, в якому перебуває сьогодні Україна, характеризується докорінними соціально-економічними перетвореннями, пов'язаними з утвердженням ринкових умов господарювання. У такій ситуації економічна роль держави полягає, перш за все, у забезпеченні внутрішніх і зовнішніх умов ефективного функціонування економіки. Одним із найпотужніших за своїм потенціалом інструментів державного впливу на економіку в системах ринкового типу господарювання є державні закупівлі послуг, які від часу їх використання зазнали значних трансформаційних змін. Однак, у цьому аспекті варто зазначити, що направленість більшості впроваджуваних змін стосувалася організаційної та процедурної підсистем механізму державних закупівель послуг, у той час, коли функціональна складова, яка, власне, є домінантою досягнення економічного та соціального ефектів дії даного механізму, практично не удосконалювалася та не розширювала свого змістового наповнення, що призвело, на наш погляд, до певних негативних наслідків.

Сучасними науковцями здійснено спроби виокрем-

Платники податків хочуть, щоб їхні гроші використовувались ефективно

/Об'єктивною і необхідною умовою повноцінного розвитку вітчизняної економічної системи є пошук концептуальних засад і вироблення практичних рекомендацій щодо поліпшення функціонування механізму державних закупівель послуг як інструменту виконання державного бюджету його інституційними одиницями та забезпечення потреб суспільства у необхідних послугах/

лення механізму державних закупівель послуг у системі каталізаторів прискореного економічного розвитку української економіки. Однак, здебільшого, обґрунтовані ними зміни носять локальний, фрагментарний характер. Зокрема в працях Н. Б. Ткаченко запропоновано інформаційний, освітній інструментарій удосконалення даного механізму, у працях В. В. Смирчинського – логістичний, В. В. Морозова – процедурний [2; 3; 4]. Таким чином, спроба комплексного наукового вирішення проблем щодо вдосконалення всіх складових організаційно-економічного механізму державних закупівель послуг так і не знайшла свого відображення в працях українських економістів.

У зв'язку із цим, на наш погляд, об'єктивною

/Доцільним є створення бази даних, куди учасники ринку послуг безкоштовно могли б подавати та самостійно корегувати інформацію про свій вид діяльності, коротку характеристику пропонованої послуги та її вартість/

і необхідною умовою повноцінного розвитку вітчизняної економічної системи є пошук концептуальних засад і вироблення практичних рекомендацій щодо поліпшення функціонування механізму державних закупівель послуг як інструменту виконання державного бюджету його інституційними одиницями та забезпечення потреб суспільства в необхідних послугах.

Удосконалення функціональної підсистеми чинного механізму державних закупівель послуг повинно відбуватися в напрямі реалізації економічного та соціального призначення даного механізму. Зокрема, у забезпеченні раціонального та прозорого використання державних коштів. У цьому аспекті важливою передумовою вдосконалення дії його функціональної підсистеми є корегування складу та дії елемен-

тів останньої, зокрема, планування, моніторингу, аналізу та контролю.

Планування проведення закупівель послуг за державні кошти є складним багатоетапним процесом, на який впливає ряд чинників зовнішнього та внутрішнього характерів. Основними детермінантами зовнішнього впливу на процес планування є, насамперед, особливості здійснення бюджетного процесу в Україні, до чинників внутрішнього характеру нами віднесено складність застосування класичних та спеціальних прийомів планової роботи в умовах можливої не прогнозованої потреби в послугах та недостатньої бази теоретичних і практичних знань спеціалістів, які займаються підготовчим етапом здійснення закупівлі послуг за державні кошти.

Важливим етапом здійснення планування закупівель послуг за державні кошти повинна стати розробка концепції їх проведення, яка включала б чітке визначення напрямів діяльності організації, що будуть реалізовані в результаті придбання послуги. Тому варто змістити пріоритети від придбання послуг, що забезпечують господарські потреби організації замовника (транспортні, поліграфічні послуги) у бік закупівлі послуг, що є основними чи допоміжними в рамках виконання функціонального призначення державної організації, оскільки більшість її функцій носить також характер послуги. Ідентифікація та конкретизація потреб дозволить забезпечити соціальний ефект під час здійснення закупівель послуг за державні кошти та підвищити ефективність діяльності державної організації, що проводить закупівлю послуг.

Наступним етапом розробки концепції проведення закупівель послуг повинно стати маркетингове дослідження ринку послуг із вивченням переліку пропозицій потенційних постачальників та цінових варіантів предмета закупівлі на ринку послуг, врахування спеціальних вимог, які потребують додаткового вивчення ринку. На цьому етапі необхідно здійснювати порів-

Платники податків хочуть, щоб їхні гроші використовувались ефективно

/Планування проведення закупівель послуг за державні кошти є складним багатоетапним процесом, на який впливає ряд чинників зовнішнього та внутрішнього характерів/

няльний аналіз технологічних характеристик надання послуг та їх відповідності стандартам. У цьому відношенні варто зазначити, що спостереження та дослідження ринку послуг як початковий етап здійснення закупівлі замовниками практично не проводиться, що призводить до закупівлі послуг за цінами, значно вищими ринкових. Однак навіть за умови застосування інформації про середню ринкову ціну на певні категорії послуг, перелік так званих індикативних цін не дає змоги якісно визначити конкурентне середовище, наявність альтернативних джерел та перелік потенційних виконавців щодо послуг, адже наявні бази даних мережі Інтернет можуть містити значну кількість зайвої та недостовірної інформації, що, у свою чергу, значно ускладнює процес дослідження ринку. У такому випадку доцільним є створення бази даних, яка обов'язково повинна знаходитися в державній

формі власності, що, у свою чергу, забезпечить додаткові заходи впливу на можливого монополіста, куди, залежно від запропонованої нами класифікації сервісних продуктів, учасники ринку послуг безкоштовно могли б подавати та самостійно корегувати інформацію про свій вид діяльності, коротку характеристику запропонованої послуги та її вартість. При цьому потенційні учасники закупівельного процесу будуть захищені в наданні повної інформації про свій вид діяльності, а діагностування відповідності їх цін може відбуватися за результатами моніторингу, що проводитиметься уповноваженим органом у сфері державних закупівель. В означеному аспекті варто зазначити, що будь-які впроваджені зміни щодо посилення інформаційного забезпечення підготовчого етапу проведення закупівель послуг за державні кошти не повинні нівелюватися замовниками на предмет здійс-

Таблиця 1

Підходи до планування ціни договору в розрізі різних груп послуг¹

Сервісний продукт	Вид розрахунку	Початкові умови застосування	Спосіб розрахунку
Виробничий сервіс Будівельний сервіс (існування точних технічних специфікацій)	Ринковий спосіб	Відносно широкий асортимент послуг, для яких існують розроблені стандарти надання	Вивчення ринку послуг щодо певного сервісного продукту, розрахунок середньозваженої величини середніх ринкових цін
Логістичний сервіс Страховий сервіс	Аналоговий спосіб	Обмежений асортимент послуг на ринку, однак з існуванням схожих видів послуг за технологією надання та якісними характеристиками	Вивчення ринку послуг щодо певного сервісного продукту, розрахунок середньозваженої величини середніх ринкових цін та корегування ціни з урахуванням умов конкретної закупівлі
Медичний сервіс Побутовий сервіс	Ресурсний спосіб	Закупівля послуг з необхідністю комплексного характеру надання	Калькулювання цін окремих складових частин послуг з урахуванням їх обсягів
Сервіс спеціального порядку Інтелектуальний сервіс Інформаційний сервіс	Експертний спосіб	Закупівля унікальних видів послуг та послуг обмеженої пропозиції	Застосування експертних оцінок для розрахунку кількісних параметрів ціни послуги та подальше сумування часток, отриманих шляхом ділення ціни параметрів послуги на експертне кількісне значення параметру

¹Примітка. Складено автором самостійно.

/Основними детермінантами зовнішнього впливу на процес планування є, насамперед, особливості здійснення бюджетного процесу в Україні, внутрішнього – складність застосування класичних та спеціальних прийомів планової роботи в умовах можливої непрогнозованої потреби в послугах та недостатньої бази теоретичних і практичних знань спеціалістів/

нення постійного спостереження за тенденціями на ринку послуг.

Таким чином, розрахунок очікуваної вартості закупівлі є важливим елементом планування, що у своїй основі визначається початковою ціною запланованого договору про закупівлю. У даному випадку нами пропонується диференційоване застосування класичних способів визначення ціни договору в розрізі різних груп послуг (табл. 1).

Також варто зазначити, що на етапі планування необхідно максимально точно діагностувати й ціну закупівлі товарів та робіт щодо можливості перевищення супроводжуваних послуг під час їх отримання й необхідності внесення цих послуг в окремий предмет закупівлі за державні кошти.

Враховуючи тривалість здійснення безпосередньо закупівельного процесу, який, згідно до усіх часових вимог Закону України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти», складає щонайменше три тижні, та, враховуючи певну тривалість надання послуги (залежно від її призначення), замовникам необхідно чітко визначити часову ітераційність закупівельного процесу із зазначенням моменту подання оголошення про проведення торгів. У цьому напрямі пропонується розрахований нами часовий лаг залежно від обраної процедури торгів під час закупівлі послуг за державні кошти, який може мати практичне застосування на етапі формування графіку закупівель для організацій-замовників (табл. 2).

Наведена класифікація процедур закупівель послуг із зазначенням терміну їх проведення сформована на основі законодавчо встановлених вимог, а тому її використання сприятиме раціоналізації роботи членів тендерних комітетів на етапі планування ітерацій закупівлі послуг за державні кошти. Можливість практичного застосування даного групування закупівельних процедур підтверджується висновками деяких науковців, зокрема Ткаченко Н. Б., щодо існування значних відмінностей у термінах подання тендерних пропозицій під час застосування різних способів закупівель, які, у свою чергу, значно ускладнюють роботу замовників на етапі планування [4; 163].

Під час планування етапності здійснення та фінансування договору варто враховувати чинник припинення бюджетних асигнувань щодо закупівлі послуг по закінченні бюджетного року за умови фінансування закупівлі за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, однак за умови фінансування процесу придбання послуги за рахунок коштів спеціальних фондів, невикористані заплановані суми переносяться на наступний рік, що також є суттєвим чинником розподілу графіків придбання послуг за державні кошти за часовими періодами.

Таким чином, вихідною точкою планування закупівель послуг за державні кошти повинна стати його синхронна узгодженість з бюджетним процесом та бюджетними програмами. Оскільки на сьогоднішньому етапі під час розробки

Таблиця 2

Часові межі планування процедур закупівель за державні кошти¹

Процедура закупівлі	Мінімальний термін проведення від дати публікації оголошення про проведення торгів
Відкриті торги	99 днів
Редукціон	73 дні
Двоступеневі торги	99 днів
Закупівля з обмеженою участю	80 днів
Закупівля в одного учасника	Договір укладається після проведення переговорів з єдиним учасником та попереднього узгодження процедури з уповноваженим органом
Запит цінкових пропозицій	22 дні

¹Примітка. Розраховано автором на основі джерела [1].

/Дослідження ринку послуг як початковий етап здійснення закупівлі замовниками практично не проводиться, що призводить до закупівлі послуг за цінами, значно вищими ринкових/

бюджетних програм пріоритетним для вирішення є питання про те, яких результатів необхідно досягнути, державні закупівлі послуг можуть і повинні стати основним фінансовим інструментом їх виконання, які через найкращі технічні специфікації акцептованих пропозицій можуть, водночас, забезпечити результативність впроваджуваних заходів програм. В означеному аспекті слід зазначити, що подальший перехід до програмно-цільового методу бюджетування дозволить полегшити етап проведення планованої роботи організацій-замовників у напрямі використання державних закупівель послуг для виконання в майбутніх бюджетних періодах окремих завдань щодо виконання покладених на них функцій. Ступінь ефективності здійснених закупівель послуг за державні кошти повинен стати одним із найважливіших чинників забезпечення комплексної ефективності реалізації державних програм, оскільки економія державних коштів під час закупівлі послуг дасть змогу їх використання в наступних бюджетних періодах для закупівлі нових видів послуг. До того ж, закупівля послуг за державні кошти забезпечить ефект каталізатора щодо збільшення кількості та виробничих потужностей організацій у сфері послуг.

Для вдосконалення консультування, як окремого елементу функціональної підсистеми механізму державних закупівель послуг, нами пропонується його диференціювання залежно від напрямку і сегментів застосування в процедурній підсистемі. З метою економії бюджетних ресурсів усі незмінні складові ітераційного процесу закупівлі послуг за державні кошти повинні здійснюватися безпосередньо членами тендерного комітету, для чого обов'язковою передумовою повинна стати комплексна підготовка фахівців у сфері державних закупівель. Для цього необхідний об'єм консультативної підтримки організації-замовнику може надавати уповноважений орган у сфері державних закупівель. До переважно незмінних ітерацій закупівельного процесу послуг за державні

кошти нами віднесено розробку та оприлюднення оголошення про проведення торгів, організаційно-технічну роботу з підготовки засідань тендерного комітету, оформлення реєстрації тендерних пропозицій, контроль за забезпеченням виконання учасниками умов щодо надання тендерного забезпечення, розробку оголошення про результати закупівлі та підготовка звіту. Залежно від складності закупаваної послуги визначено наступні змінні елементи процедурної підсистеми: виготовлення тендерної документації, зокрема кваліфікаційних характеристик та технічних специфікацій до предмета закупівлі, розробка умов договору, експертиза тендерних пропозицій. Застосування вищезначеного поділу в практичній діяльності замов-

/Вихідною точкою планування закупівель послуг за державні кошти повинна стати його синхронна узгодженість із бюджетним процесом та бюджетними програмами/

ників може слугувати критерієм необхідності закупівлі послуг консультативного супроводу. Уже на етапі планової роботи замовник торгів повинен визначити можливу майбутню необхідність закупівлі консультативних послуг та внести суму цих витрат під час формування бюджетного запиту, оскільки незаплановані витрати на оплату консультантів можуть значно зменшити очікувану вартість закупівлі, що зумовить відміну торгів або отримання послуг за значно нижчими якісними характеристиками. Значний ризик може виникнути при законодавчому зниженні вартісної межі загальних умов застосування системи державних закупівель послуг, що зумовить необхідність проведення закупівель послуг консультантів лише з наступним проведенням закупівель за необхід-

При плануванні етапності здійснення та фінансування договору варто враховувати чинник припинення бюджетних асигнувань щодо закупівлі послуг по закінченні бюджетного року за умови фінансування закупівлі за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів/

ним обсягом послуг. Це значно ускладнить процес закупівлі та пролонгує термін її здійснення, що може мати негативний соціальний чи економічний ефект. Однак дане застереження не стосується закупівель складних спеціалізованих послуг, що носять комплексний характер, закупівля послуг консультантів для яких носить обов'язковий характер з метою отримання очікуваного ефекту від проведення.

Таким чином, у всіх інших випадках інституційні одиниці державного сектора з метою отримання допомоги вузькокваліфікованих фахівців-експертів консультантських фірм, проектно-конструкторських організацій повинні самостійно на добровільних засадах використовувати звичайні конкурсні відбори за критеріями

/Керівники, які вміло застосовують свої навички та досвід, мають високі показники результатів своєї діяльності/

ми кваліфікації, досвіду, відгуками щодо роботи консультантів та якості попередньо наданих послуг. Основними пріоритетами щодо відбору консультантів повинна бути необхідність отримання послуг високої якості з одночасним забезпеченням економічності та ефективності процесу закупівлі, забезпечення конкуренції між окремими консультантами з метою дотримання принципу прозорості та відкритості. Важливою передумовою для забезпечення цих принципів повинно бути законодавче встановлення заборони одночасного консультування однією організацією щодо технічних, технологічних умов здійснення закупівельного процесу з боку замовника та потенційного виконавця одночасно. Під час закупівлі предметів, що носять комплексний спеціалізований характер

за умови об'єктивної неможливості досягнення відповідності кваліфікаційним характеристикам окремої консультантської організації, на наш погляд, доцільним є об'єднання декількох таких організацій у межах виконання спільних завдань із встановленням субсидіарної відповідальності за конкретно виконані обсяги робіт під час здійснення окремої процедури закупівлі послуг за державні кошти.

Консультантська послуга як специфічний предмет закупівлі послуг обумовлює необхідність диференціювання підходів до відбору консультантів залежно від складності предмету закупівлі. Тому в цьому аспекті нами пропонується застосування двох підходів: за якістю та за найменшою вартістю, основні умови застосування

яких визначені Положенням про відбір та закупівлю консультантських послуг позичальниками Світового банку та принципами й правилами закупівлі товарів і послуг для проектів, що фінансуються Європейським банком реконструкції та розвитку.

Важливим напрямом удосконалення функціональної підсистеми та механізму державних закупівель послуг загалом є поліпшення аналізу та контролю ефективності застосування даного механізму. Актуальність та

прагматичність удосконалення саме згаданих елементів пов'язана з необхідністю забезпечення принципів відкритості та прозорості, оскільки основними принципами функціонування демократичного громадянського суспільства є доступність для суспільства інформації про рух державних коштів, значною частиною яких є кошти населення – платників податків. Однак на сьогоднішньому етапі в процесі розрахунку фінансово-економічних показників окремої державної організації, що здійснює закупівлю послуг за державні кошти, не проводиться оцінка ефективності закупівельної діяльності загалом та за окремими процедурами закупівлі послуг. Основною проблемою під час оцінювання ефективності здійснення закупівель послуг за державні кошти є те, що використовувані ін-

/Практична значимість розрахунку зазначених показників проявляється у синтезованому застосуванні індикаторів як економічної, так і соціальної ефективності проведення закупівель послуг за державні кошти/

дикатори якості використання фінансів для її відображення застосовують грошові одиниці, у той час як похідні критерії якості, які під час закупівлі послуг можуть мати першочергове значення, наприклад, ступінь задоволення потреб споживачів, забезпеченість внаслідок проведення закупівлі послуг конкретного параметру соціального стандарту, не розглядаються. Ця проблема, насамперед, пов'язана з неможливістю використання існуючих параметрів для планування та визначення ефективності функціонування державних організацій, що зводяться до підрахунку кількості договорів, суми використаних державних коштів тощо, а не для оцінки рівня задоволення та ступеня відповідності місці організації.

Для вирішення зазначеної проблеми нами пропонується на рівні організації-замовника проводити розрахунок таких внутрішньоорганізаційних показників для проведення комплексної оцінки ефективності проведених закупівель послуг за державні кошти: вартість процесу закупівлі послуг, якість надання послуги, ступінь задоволення кінцевих споживачів.

Також нами запропоновано набір і методики розрахунку індикаторів відповідності, за допомогою яких можна отримати уявлення про ефективність проведених державних закупівель послуг на рівні окремої інституційної одиниці, що проводить закупівлю (табл. 3).

Необхідною передумовою розрахунку показників для комплексної оцінки ефективності

Таблиця 3

Вихідні дані та методика розрахунку показників для проведення комплексної оцінки ефективності проведення закупівель послуг за державні кошти¹

Показники	Вихідні дані	Методика розрахунку індикаторів відповідності	Формульний Запис
Вартість закупівлі послуг (С)	Суми бюджетних асигнувань на закупівлю послуги, витрати на здійснення закупівельного процесу, сума договору про закупівлю послуги	Сума договору про закупівлю послуги (D)+ витрати на здійснення закупівельного процесу (P) / Суми бюджетних асигнувань на закупівлю послуги (B) *100 %	$C = (D + P)/B * 100\%$
Якість надання послуги (Q)	Ступінь відповідності отриманих послуг переліку вимог технічних специфікацій, складові вимог технічних специфікацій послуги, перелік якісних характеристик отриманих послуг (точне дотримання термінів надання, швидке задоволення претензій тощо)	Складові вимог технічних специфікацій послуги (T) / Якісні характеристики отриманих послуг (R) *100 %	$Q = T/R * 100\%$
Ступінь задоволення кінцевих споживачів (А)	Кількість споживачів, котрі повинні бути охоплені процесом споживання послуги, кількість споживачів, котрі не отримали закуплену послугу чи заявили про неналежне її надання	Кількість споживачів, котрі повинні бути охоплені процесом споживання послуги (U) - Кількість споживачів, які не отримали закуплену послугу чи заявили про неналежне її надання (I) / Кількість споживачів, котрі повинні бути охоплені процесом споживання послуги (U)	$(U-I) / U * 100\%$

¹Примітка. Розроблено автором.

/Державні закупівлі послуг від початку їх використання зазнали значних трансформаційних змін/

здійснення державних закупівель послуг є проведення постійного моніторингу за станом виконання договорів щодо надання послуг та формування обґрунтованої потреби в обсягу послуги, що закуповується, для чітко визначеного кола споживачів. При цьому вважаємо доцільним визначати значимість конкретного показника за допомогою введення бальної оцінки (табл. 4). Універсальність застосування вищезазначених показників для характеристики закупівель послуг за державні кошти проявляється в тому, що, залежно від ступеня суспільної важливості проведеної закупівлі (чи для задоволення господарських потреб організації замовника, чи для виконання нею своїх соціальних функцій), величина їх критерію значимості може змінюватися.

/Керівники, які вміло застосовують свої навички та досвід, мають високі показники результатів своєї діяльності/

На основі наведених бальних оцінок та індикаторів відповідності за окремими показниками, нами пропонується розраховувати показники комплексної оцінки ефективності проведення державних закупівель послуг шляхом ділення індикатора відповідності на 100 і множенням на бальну оцінку значимості окремого показника.

Таким чином, показник вартості процесу закупівлі послуг (С) у цьому умовному прикладі становитиме: $C = 90/100 * 3 = 2,70$;

якості наданих послуг (Q) дорівнюватиме: $Q = 90/100 * 4 = 3,60$;

ступеня задоволення послугою кінцевих споживачів (А) матиме таке значення: $A = 75/100 * 3 = 2,25$.

Для розрахунку кінцевого комплексного показника ефективності проведення державних закупівель послуг сумується значення всіх розрахованих вище індивідуальних показників. Таким чином, комплексний індикатор ефективності, оцінка ефективності проведення державних закупівель послуг (СІ) для нашого прикладу дорівнюватиме:

$$CI = C + Q + A = 2,70 + 3,60 + 2,25 = 8,85.$$

Таблиця 4

Критерії розрахунку показників для проведення комплексної оцінки ефективності проведення державних закупівель послуги¹

Показник	Бальна оцінка значимості показника ²	Значення індикатора відповідності ² (%)
Вартість процесу закупівлі послуг (С)	3	90
Якість надання послуги (Q)	4	90
Ступінь задоволення послугою кінцевих споживачів (А)	3	75
Комплексний показник ефективності проведення державних закупівель послуг (СІ)	10	

¹Примітка. Складено самостійно.

²Примітка. Дані умовні.

Наближення отриманого значення СІ до 10 буде однозначно свідчити про соціальну та економічну ефективність проведених закупівель послуг за державні кошти. Тому для ідентифікації рівня їх результативності доцільним є введення меж відповідності величини комплексного показника ефективності проведення державних закупівель послуг його оптимальному значенню:

- при значенні СІ від 10 до 8 одиниць можна стверджувати про оптимальний рівень досягнення ефективності державних закупівель послуг;

- при значенні СІ від 7 до 5 одиниць – про задовільний рівень;

- при значенні СІ від 4 до 0 одиниць – про незадовільний рівень, що вимагає перегляду застосування елементів функціональної, процедурної та інструментальної підсистем під час проведення конкретної процедури закупівель послуг чи придбання послуг за державні кошти протягом певного проміжку часу.

Практична значимість розрахунку вище вказаних показників проявляється в синтезованому застосуванні індикаторів як економічної, так і соціальної ефективності проведення закупівель послуг за державні кошти та можливості маніпулювання бальною оцінкою значимості показників залежно від функціональної спрямованості закуповуваної послуги. У випадку аналізу закупівлі послуг, що виконують соціальну функцію, необхідно збільшувати бальну оцінку значимості показників якості та ступеня задоволення послугою, а під час аналізу ефективності закупівель послуг, що забезпечують власні потреби державної установи чи організації, пріоритет у присвоєнні відповідних балів слід надавати показнику вартості процесу закупівлі послуг, оскільки він опосередковано буде слугувати індикатором раціонального використання державних коштів. Також варто зазначити про можливість маніпулювання бальними оцінками значимості окремих показників комплексної

оцінки ефективності залежно від категорій закуповуваного сервісного продукту, що можуть бути розподілені з урахуванням критерію функціонального призначення закуповуваної послуги – переважне досягнення економічного (раціональне використання державних коштів) чи соціального (забезпечення потреб суспільства у послугах) ефекту.

Для дієвого застосування запропонованої методики оцінки ефективності закупівлі послуг за державні кошти в практичній діяльності окремої організації, що проводить таку закупівлю, необхідне виконання наступних умов:

- дотримання спільних часових проміжків для розрахунку різних показників у рамках

/Бальні оцінки значимості окремих показників можуть бути різними для окремих державних організацій навіть в рамках закупівлі однакового сервісного продукту/

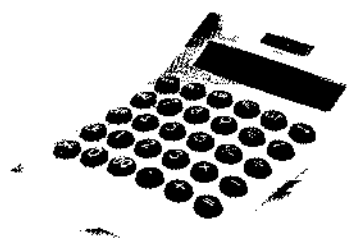

формування єдиної комплексної оцінки ефективності;

- необхідність періодичного здійснення комплексної оцінки для прийняття обґрунтованих оперативних та тактичних рішень щодо проведення закупівель послуг у наступних періодах.

Бальні оцінки значимості окремих показників можуть бути різними для окремих державних організацій навіть в рамках закупівлі однакового сервісного продукту. Також важливими чинниками впливу на формування комплексної оцінки ефективності залежно від категорії сервісного продукту може бути надання послуг на більш вигідних умовах, тобто скорочення строків надання, оплата без авансування, додатковий пакет супроводжуючих послуг.

Враховуючи сучасні тенденції в проведенні оцінки діяльності суспільного сектора, які пов'язані, насамперед, із застосуванням технологій бенчмаркінгу, для покращення дієвості елементів функціональної складової механізму державних закупівель послуг, насамперед, моніторингу, аналізу та контролю, необхідно використовувати окремі методики та показники бенчмаркінгу. Зокрема, за висновками фахівців Центру перспективних досліджень закупівельної діяльності (CAPS) необхідно розрізнити бенчмаркінг закупівельної діяльності та бенчмаркінг закупівельних процесів, оскільки перший вимірює, яких результатів організація досягла під час закупівлі послуг за державні кошти, а

/Використання інструментарію бенчмаркінгу повинно бути прерогативою діяльності контролюючих органів та громадських організацій/

бенчмаркінг закупівельних процесів визначає, яким чином було досягнуто згадану результативність. У цьому напрямі нами пропонується розрахунок таких показників:

- співвідношення загального обсягу закупівель послуг до загальної суми закупівлі;
- частка поточних витрат на закупівельну діяльність послуг до суми отриманих послуг;
- співвідношення загального бюджету закупівлі послуг до обсягу контрактів;
- частка кількості працівників, задіяних у процесі закупівель послуг, у загальній кількості працівників організації;
- обсяг сум контрактів на одного співробітника відділу закупівель;
- середньорічні витрати на навчання пра-

цівників, задіяних у процесі закупівель послуг за державні кошти.

На нашу думку, використання інструментарію бенчмаркінгу повинно бути прерогативою діяльності контролюючих органів та громадських організацій і може сприяти поширенню кращої практики організації і застосування допоміжного інструментарію проведення закупівель послуг, розповсюдженню інформації щодо результативності здійснення закупівель послуг за державні кошти та, у результаті, ініціювати інноваційні підходи щодо подальшого вдосконалення та використання механізму державних закупівель послуг у межах усієї економічної системи.

Таким чином, модернізація функціональної підсистеми механізму державних закупівель послуг повинна спрямовуватися на посилення економічного та соціального ефектів від його застосування, тому важливою передумовою такого удосконалення повинно стати корегування складу та дії елементів, зокрема планування, моніторингу, аналізу та контролю, для чого необхідно продовжувати фундаментальні та прикладні дослідження даної проблематики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України: Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти // www.rada.gov.ua
2. Морозов В. В. Основи закупівель товарів, робіт і послуг в проектах: (Тендерні процедури та контракти): Навч. посіб. - К.: Таксон, 2003. - 744 с.
3. Смирчинський В. В. Логістичний менеджмент державних закупівель: теоретично-правовий та методологічний аспект. - Тернопіль: Карт-бланш, 2004. - 390 с.
4. Ткаченко Н. Б. Управління державними закупівлями: Монографія. - К.: Книга, 2007. - 296 с. ■